

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 3 a § i lagen om statsbudgeten

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att lagen om statsbudgeten skall ändras. Enligt propositionen skall man övergå till ett arrangemang genom vilket aktiebolag som bildats av universiteten enskilt eller tillsammans med andra aktörer kan dra ekonomisk nytta av den forskningsverksamhet och den konstnärliga verksamhet som universitetet bedriver såväl i hemlandet som internationellt, och de inkomster som inflyter av den kommersiella verksamheten kan styras så att de står till universitetens direkta disposition på det sätt som bestäms närmare i

statsbudgeten. Arrangemanget förutsätter att de bestämmelser som gäller nettobudgetering i lagen om statsbudgeten ändras.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2005 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Enligt förslaget tillämpas bestämmelserna om nettobudgetering första gången i budgeten för 2005 från och med den 1 augusti 2005.

MOTIVERING

1. Inledning

För att stärka och förtydliga universitetens roll i samhället har universitetslagen (645/1997) ändrats i fråga om 4 §, som gäller universitets uppgifter, så att en bestämmelse som förpliktar universiteten att fullgöra sina uppgifter i samverkan med det övriga samhället och främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället har fogats till 4 § 1 mom. (715/2004). Ändringen av 4 § 1 mom. i universitetslagen träder i kraft den 1 augusti 2005. Vetenskaplig forskning och meddelande av därpå grundad högsta undervisning är fortfarande universitetens grundläggande uppgifter. Samverkan med det övriga samhället och en produktifiering av forskningsresultaten i kommersiella innovationer liksom främjandet av den samhälleliga genomslagskraften hos övriga forskningsresultat är en väsentlig och integrerad del av universitetens två grundläggande uppgifter.

Betydelsen av samspelet mellan universiteten och det övriga samhället samt kultur- och

näringslivet har under de senaste åren betonats i olika sammanhang. Universiteten producerar i sin forskningsverksamhet allt större mängder av sådant vetande och kunnande som samhället och näringslivet i större utsträckning än för närvarande borde ha tillgång till. Universitetens samverkan med näringslivet har under de senaste åren ökat märkbart.

Finlands samhällsekonomiska framgångar och internationella konkurrensförmåga grundar sig i allt högre grad på avancerad kompetens och en effektiv exploatering av denna i form av företagsverksamhet. En grundläggande förutsättning för upprätthållande och utveckling av en ekonomi grundad på kompetens är att det bedrivs internationellt sett högtstående grundforskning och tillämpad forskning samt konstnärlig verksamhet vid universiteten och att resultaten av forskningen och den konstnärliga verksamheten effektivt omvandlas till kommersiellt gångbara produkter. Till universitetens uppgifter i fråga om samverkan med det övriga samhället hör att främja produktifieringen av forsk-

ningsresultaten och den konstnärliga verksamheten och omsätta dem i företagsverksamhet.

Globaliseringen och internationaliseringen är centrala krafter då det gäller att förändra det finländska samhället och näringslivet. De finländska universiteten är redan nu verk samma inom det universitets- och forskningsområde som Europa utgör. För att bibehålla internationell konkurrenskraft och även kunna ordna internationell finansiering för verksamheten måste universiteten kunna delta i det internationella samarbetet på ett mera diversifierat sätt än hittills. Kommersiell exploatering av utbildnings- och forskningstjänster internationellt är en väsentlig del då det gäller att stärka universitetens samhällsliga genomslagskraft. En ökad kommersiell exploatering av utbildnings- och forskningstjänsterna på den internationella marknaden stöder för sin del även utvecklandet av förutsättningarna för Finlands samhällsekonomiska konkurrenskraft.

Det kommersiella utnyttjandet av universitetens forskningsresultat och den ökade samverkan med det övriga samhället som föreskrivs i universitetslagen kan ha framgång om universitetens forskningsresultat och konstnärliga verksamhet omvandlas till kommersiellt utnyttjbara produkter och affärsverksamhet. Detta förutsätter bl.a. att produktifieringen av innovationer och startandet av företagsverksamhet underlättas. Genom att utvidga möjligheterna till nettobudgetering kan de olika inkomster som inflyter av utnyttjandet av aktiebolag styras direkt till det universitet vars utgifter för köp av bolagets aktier har betalats med anslaget under omkostnadsmomentet och som förvaltar de ifrågakvarande aktierna.

2. Nuläge

2.1. Grundlagen och lagen om statsbudgeten

Enligt 84 § 1 mom. i grundlagen tas statens anslag, och därmed också anslagen för universiteten, som är statliga institutioner, in i statsbudgeten som bruttobelopp så, att inkomster som är direkt sammankopplade med utgifterna inte dras av från anslaget, utan

uppskattningar av de årliga inkomsterna tas in särskilt i budgeten. Enligt den andra meningen i momentet kan möjligheten att tillämpa nettobudgetering tas in i lagstiftningen då det är fråga om inkomster och utgifter vilka står i direkt samband med varandra. Avsikten är att riksdagens budgetmakt inte skall inskränkas mera än vad nettobudgeteringens syfte oundgängligen kräver.

De undantagsfall i vilka nettobudgetering är möjlig ingår i 3 a § i lagen om statsbudgeten (423/1988), nedan budgetlagen. Paragrafen togs in i budgetlagen 1992 (165/1992). Paragrafen har i fråga om de två första momenten reviderats fyra gånger (380/1996, 960/1998, 217/2000 och 898/2000).

Nettobudgetering innebär att endast de inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan vissa, i lag närmare föreskrivna, inkomster och utgifter kan tas in i statsbudgeten. Enligt 3 a § 1 mom. 1 punkten kan nettobudgeteringen omfatta nya statslån, emissionsvinster och kapitalvinster av statslån samt inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar statslånenas kapital samt amorteringar på statsskulden, kapitalförluster och emissionsförluster i anslutning till statslån samt utgifter till följd av derivat som skyddar statslånenas kapital. Enligt 2 punkten kan även ränteinkomster av statslån och inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar räntebetalningen på statslån samt ränteutgifter till följd av statslån och utgifter till följd av derivat som skyddar räntebetalningen på statslån nettobudgeteras. Enligt 3 punkten kan inkomster av och utgifter för verksamheten vid ett ämbetsverk eller en inrättning nettobudgeteras. Enligt 4 punkten kan inkomster som uppkommit genom försäljning av aktier samt försäljningsprovisioner som har samband med försäljningen och betalningsförpliktelser som staten för köparens del påtagit sig ansvaret för även de nettobudgeteras. Likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt och återbäring av sådana belopp till staten kan enligt 5 punkten i momentet också nettobudgeteras. Likaså kan statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun och belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten nettobudgeteras enligt 6 punkten i momentet.

I 3 a § 2 mom. begränsas tillämpningen av nettobudgetering dock i fråga om vissa inkomst- och utgiftsposter. Enligt detta moment beaktas inte skatter, avgifter av skattenatur eller böter som inkomster vid nettobudgetering. Nettobudgetering kan inte heller omfatta överföringsutgifter eller återbäring av sådana, med undantag för likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt eller återbäring av sådana belopp eller statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun eller sådana belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten. Investeringsutgifter eller inkomster av försäljning av egendom, med undantag för försäljning av aktier eller anskaffning av lös egendom avsedd för ett ämbetsverks eller en inrättnings verksamhet eller försäljning av lös egendom kan inte heller omfattas av nettobudgetering.

Enligt 3 a § 1 mom. 3 punkten i budgetlagen kan inkomster av och utgifter för verksamheten vid ett ämbetsverk eller en inrättning nettobudgeteras. Universitetens omkostnader är nettobudgeterade i statsbudgeten. Enligt budgetlagens gällande bestämmelser och föreskrifter om nettobudgetering kan universiteten nettobudgetera bl.a. inkomsterna av sin avgiftsbelagda verksamhet och utgifter på grund av den. Också inkomst i form av andra parter betalningsandelar i ett forskningsprojekt eller motsvarande som genomförs på universitetets ansvar och utgifter för projektet eller verksamheten kan nettobudgeteras. Likaså kan inkomster från EU, vilka ansluter sig till universitetets verksamhet och utgifter som hänför sig till dessa inkomster nettobudgeteras. På motsvarande sätt kan nettobudgetering tillämpas på medel som universiteten fått i form av donationer och genom testamenten samt inkomster från sponsorer, när universitetet har rätt att ta emot dem och det inte är fråga om ovanligt stora belopp med hänsyn till universitetets sedvanliga verksamhet och ekonomi. Också inkomster av och utgifter för den affärsverksamhet ett universitet bedriver kan nettobudgeteras.

Några universitet har tidigare varit privata eller fungerat som fristående institutioner i förhållande till budgetekonomin. Dessa universitet har av historiska skäl och på grund

av de beslut som fattats i samband med förstatligandet utanför statsekonomin stående fonder med egna medel. Därmed är dessa fonder också i förmögenhetsrättsligt avseende utanför staten stående juridiska personer, och fondernas inkomster och utgifter ingår inte i statens budgetekonomi. Betydande fonder med egna medel har av historiska skäl Helsingfors universitet och Åbo Akademi.

2.2. Universitetslagen

I ändringen av 4 § 1 mom. i universitetslagen har en ny bestämmelse fogats till universitetens grundläggande uppgifter enligt vilken universiteten skall fullgöra sina uppgifter i samverkan med det övriga samhället och främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället. Genom den nya bestämmelsen är det universitetens skyldighet att fullgöra sina uppgifter i samverkan med det övriga samhället och främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Universiteten bedriver avgiftsbelagd serviceverksamhet inom ramen för gällande bestämmelser i budgetlagen i enlighet med vad som bestäms i lagen om grunderna för statens avgiftsbelagda prestationer (150/1992) och med stöd av den. I regeringens proposition med förslag till lag om ändring av universitetslagen (RP 10/2004 rd) konstateras i motiveringen till ändringen av 4 § 1 mom., som gäller universitetens uppgifter, att utnyttjandet av resultat av forskning som har bedrivits vid universiteten inte kan ske smidigt inom ramen för universitetens normala förvaltning, utan kräver verksamhetsformer som används inom företagsvärlden. Det kommersiella utnyttjandet av forskningsresultat och konstnärlig verksamhet och inledandet av företagsverksamhet som krävs för ändamålet är inte möjligt att göra i form av aktiebolag inom ramen för budgetlagens gällande bestämmelser om nettobudgetering på ett sådant sätt att universiteten direkt skulle kunna få tillgång till inkomsterna av försälj-

ningen av aktier som universitetet förvaltar i ett aktiebolag som det driver för kommersiellt utnyttjande, dividendinkomsterna från aktiebolag och t.ex. inkomsterna av royaltyrättigheter, som universitetet kan erhålla vid utnyttjande av dem tillhöriga immateriella rättigheter och affärsvärden.

Enligt gällande system skall försäljnings- och dividendinkomster av aktiebolagsverksamhet som bedrivs för utnyttjande av forskningsresultat ingå i de inkomster som samlas i statens gemensamma kassa. På motsvarande sätt skall universitetet finansiera sina utgifter för forskningsverksamheten och det kommersiella utnyttjande av denna med nettoanslagen under omkostnadsmomentet eller med andra inkomster som enligt gällande bestämmelser skall nettas under omkostnadsmomentet.

För att göra det kommersiella utnyttjandet av universitetens forskningsresultat effektivare föreslås en övergång till ett sådant arrangemang att aktiebolag som bildats av universitetet kan utnyttja forskningsresultaten kommersiellt såväl i hemlandet som internationellt så, att aktiebolagens inkomster kan styras tillbaka till universitetet för deras eget bruk. Universitetets finansieringsgrund breddas genom att man gör det möjligt för universitetet att nettobudgetera sina inkomster av förvaltningen och försäljningen av aktier i de aktiebolag, dvs. universitetsbolag, som universitetet kan bilda för fullgörande av sina uppgifter i samverkan med det övriga samhället och främjande av forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället enligt 4 § i universitetslagen eller för kommersiellt utnyttjande av sina utbildnings- och forskningstjänster internationellt samt även nettobudgetera sina utgifter för bildande av aktiebolag, aktieteckning och övriga ägararrangemang i anslutning till dem. Arrangemanget förutsätter att tillämpningsområdet för budgetlagens 3 a §, som gäller nettobudgetering, utvidgas till att omfatta universitetens forskningsverksamhet och inkomster av och utgifter för det kommersiella utnyttjandet av forskningsverksamheten som sker via universitetsbolag.

Syftet är att ett universitet kan överföra en del av den verksamhet som omfattar företagsekonomiskt prissatta, avgiftsbelagda pre-

stationer till ett universitetsbolag då det med hänsyn till målen för verksamheten och effektiviteten är befogat. Sådan verksamhet är t.ex. vidareutvecklingen av olika slag av innovationer och uppfinningar och av produkter och tjänster som grundar sig på kompetens eller konstnärlig verksamhet, drivande av företagskuvöser och forskarbyar för att åstadkomma produktutveckling och kompetensbaserad företagsverksamhet, kommersiellt utnyttjande av konsultverksamhet och utbildnings- och forskningstjänster internationellt samt marknadsföring av produkter och funktioner, t.ex. virtuella universitet och olika slag av datasystem, avsedda för den internationella utbildningsmarknaden och det internationella utbildningssamarbetet.

Eftersom tillämpningen av nettobudgetering på det kommersiella utnyttjande av universitetens forskningsverksamhet och dess resultat på grund av ärendets heterogena karaktär kräver ett kontrollerat beslutsfattande och en fortgående uppföljning, borde nettobudgeteringen alltid behandlas separat i beslutdelen under varje aktuellt moment i budgeten. Då skulle man tvingas ta ställning till bl.a. det till nettobudgeteringen anslutna maximibeloppet för de inkomster som får användas för finansiering av universitetens verksamhet. I beslutdelen skall ställning också tas till maximibeloppet för utgifterna för bildandet av aktiebolag som används för utnyttjande av forskningsresultat, liksom maximivärdet av de immateriella rättigheter som lämnas i apport i samband med bolagets bildande.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Ekonomiska konsekvenser

Syftet är att i det första skedet skapa ett system, som effektivare än hittills möjliggör kommersiellt utnyttjande av forskningsresultat och av produkter och tjänster som ansluter sig till utbildning. Avsikten är att i synnerhet skapa drivfjädrar och ändamålsenliga verktyg för universitetet med tanke på affärsverksamhet som kommersiellt utnyttjar resultaten av forskningsverksamheten och den konstnärliga verksamheten samt utbildnings- och forskningstjänsterna.

Kostnaderna för aktieteckning och övriga ägararrangemang beräknas uppgå till högst 270 000 euro år 2005. Eftersom verksamheten är i sitt inledningsskede kommer det inte att förutsättas att verksamheten skall ge inkomster som kan nettas redan år 2005. När verksamheten är etablerad förväntas inkomsterna utvecklas i positiv riktning, vilket för sin del breddar universitetens finansieringsgrund och gör den mera mångsidig. En bredare finansieringsgrund innebär ökade möjligheter för universiteten att också bredda verksamheten och inverkar samtidigt positivt på statsfinanserna som helhet betraktade. På motsvarande sätt förväntas bildandet av universitetsbolag bli vanligare när systemet blir etablerat och beloppet av anslag under universitetens omkostnadsmoment för teckning av aktier i sådana bolag förväntas öka.

Förslaget innebär att de universitet som undervisningsministeriet utser kan grunda universitetsbolag inom de ramar som bestäms i statsbudgeten och själva fatta beslut om överföring till universitetsbolagen av en del av den avgiftsbelagda serviceverksamhet som prissätts på företagsekonomiska grunder. De direkta kostnaderna för den avgiftsbelagda serviceverksamheten kommer då att falla på universitetsbolaget och inkomsterna av förvaltningen och försäljningen av bolagets aktier, inklusive inkomsterna av immateriella rättigheter som överlåtits på universitetsbolaget och royaltyinkomsterna av affärsvärden, skall kunna nettas under universitetens omkostnadsmoment i statsbudgeten upp till ett visst belopp och därmed stå till universitetens omedelbara disposition. En del av den företagsekonomiskt prissatta, avgiftsbelagda serviceverksamhet som universiteten bedriver samt projekt och funktioner som delvis finansieras utanför statsbudgeten, dvs. den samfinansierade verksamheten, kommer därmed i fortsättningen att skötas av universitetsbolagen. Enligt uppgifterna i bokslutet för 2003 uppgick beloppet av universitetens inkomster av den avgiftsbelagda verksamheten till ca 196,6 miljoner euro. Inkomsterna av universitetens samfinansierade verksamhet uppgick enligt statens bokslut till 125,0 miljoner euro år 2003. Enligt uppskattningar i budgetpropositionen 2005 kommer inkomsterna av universitetens avgiftsbelagda verk-

samhet att uppgå till 213,9 miljoner euro och inkomsterna av den samfinansierade verksamheten utanför statsbudgeten till 134,5 miljoner euro. Det totala beloppet av de netobudgeterade inkomsterna under momentet för universitetens omkostnader beräknas uppgå till 532,9 miljoner euro.

I och med att drivfjädrarna för universiteten att bedriva sådan företagsverksamhet som utnyttjar utbildnings- och forskningsverksamheten kommersiellt och deras genomslagskraft i samhället ökar och de administrativa svårigheterna i samband med inledandet av sådan affärsverksamhet minskar, uppskattas det att systemet kommer att leda till att det kommersiella utnyttjandet av forskningsverksamhet och konstnärlig verksamhet samt utbildningstjänster ökar i omfattning jämfört med den nuvarande företagsekonomiskt prissatta avgiftsbelagda serviceverksamheten och de samfinansierade projekten. Volymen av universitetsbolagens inkomster, dvs. omsättningen, kan därmed förväntas stiga till hundratal miljoner euro i framtiden. Det är också meningen att det maximala inkomstbelopp som universitetsbolagen kan netta i statsbudgeten skall antecknas i budgeten på ett sådant sätt att de motsvarar det belopp som nu inflyter av den avgiftsbelagda verksamheten och den samfinansierade verksamheten och dessutom innefattar den tillväxtpotential det nya verksamhetssättet ger.

Det nya systemet beräknas också ha samhällsekonomiska konsekvenser. Vid universiteten bedrivs forskning och utövas konstnärlig verksamhet som har en betydande potential med tanke på företagsverksamhet. Syftet är att genom denna proposition göra det lättare att starta företag som baserar sig på resultaten av forskningsverksamhet och konstnärlig verksamhet och därmed främja den samhällsekonomiska konkurrensförmågan och förbättra sysselsättningen. Universitetens ökade växelverkan med näringslivet såväl internationellt som nationellt stärker också kompetensbasen med tanke på Finlands näringsliv. Företagsverksamhet i anslutning till ökad genomslagskraft i samhället för universitetens forskning och konstnärliga verksamhet ger för sin del även redskap för ekonomisk utveckling som baserar sig på utnyttjande av den kompetens som finns på olika

områden. Omfattningen av de samhällsekonomiska konsekvenserna och konsekvenserna för den regionala utvecklingen har inte ännu i detta skede utvärderats i detalj. I mellanrapporten om utredningen av Finlands möjligheter i världsekonomin bedöms dock universitetens verksamhet och samhällelig växelverkan utgöra en betydande faktor i kompetenssystemet (Världsekonomin i omvälvning — kompetens och öppenhet i Finland. Mellanrapport om utredningen Finland i världsekonomin. Statsrådets kanslis publikationsserie 14/2004).

Det föreslagna systemet förutsätter att universiteten på ett ändamålsenligt sätt sköter utövandet av statens delägarrätt i universitetsbolagen och genomförandet av ägarpolitiken. Detta förutsätter beredskap att utarbeta och analysera planerna för affärsverksamheten och företagens ekonomiska rapportering samt sörja för riskhanteringen i anslutning till affärsverksamheten och för ett ändamålsenligt gränssnitt mellan universitetsbolagens verksamhet och den verksamhet universiteten bedriver i form av ämbetsverk och inrättningar. Dessa uppgifter ställer delvis nya krav på universitetens ledning och ledningsstöd samt på den interna kontrollen. Uppgifterna kan enligt bedömningar i någon mån öka universitetens kostnader för personal och övriga kostnader för ledningsstödet.

Propositionen har inte några konsekvenser för den ställning Helsingfors universitets och Åbo Akademiens egna fonder intar. De föreslagna bestämmelserna tillämpas inte på historiska fonder som förmögenhetsrättsligt är juridiska personer och bokföringsskyldiga ekonomienheter.

4.2. Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Syftet är att universiteten skall vara ansvariga för förvaltningen av sådana staten tillhöriga aktier i ett bolag som avses i propositionen och att universiteten skall ges rätt att godkänna överlåtelsen även av staten tillhöriga aktier eller annat motsvarande aktiearrangemang. Detta innebär att en del av verksamheten i bolagsform kommer att ingå i fullgörandet av de grundläggande uppgifter-

na vid vissa universitet och att det samtidigt blir dessa universitets uppgift att bedriva statens allmänna ägarpolitik inom universitetsbolagen. Undervisningsministeriet skall för sin del övervaka och styra den verksamhet som bedrivs i bolagsform.

Enligt 68 § i grundlagen svarar varje ministerium inom sitt ansvarsområde för att förvaltningen fungerar som sig bör. Denna uppgift omfattar skyldigheten att styra ämbetsverk och inrättningar inom ministeriets förvaltningsområde och att övervaka att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och resultatrikt sätt samt att vidta nödvändiga åtgärder på basis av gjorda observationer. Ministeriernas styrnings- och tillsynsuppgift omfattar också den företagsverksamhet och ägarpolitik som bedrivs inom förvaltningsområdet.

Enligt förslaget skall lagen om utövande av statens delägarrätt i vissa aktiebolag som bedriver ekonomisk verksamhet (740/1991) även tillämpas på universitetsbolag. Avsikten är att förvaltningen av universitetens statliga aktier skall anförtros de berörda universiteten genom det budgetbeslut som riksdagen fattar med stöd av 6 § 2 mom. i den nämnda lagen. Härvid skall universitetet i fråga behandla alla de ärenden som gäller ändringar av statens aktieinnehav i universitetsbolaget eller, i fråga om de aktier som universitetet besitter, andra rättigheter som aktieägaren har.

När universiteten utövar befogenhet enligt lagen om statens delägarrätt i vissa aktiebolag som bedriver ekonomisk verksamhet omfattas universitetet av samma begränsningar som statsrådet i enlighet med vad som anges i 3 och 4 § i lagen. Skulle en aktieöverlåtelse eller försummelse att teckna aktier eller en avvikelse från aktieägares förmånsrätt vid riktad emission eller något annat motsvarande aktiearrangemang medföra förlust av statens bestämmanderätt eller den rätt som bygger på kvalificerad majoritet eller, i något annat bolag än ett statsbolag, att innehav av kvalificerad minoritet går förlorad, krävs för de åtgärder som staten skall vidta i samband med arrangemanget enligt 5 § i den nämnda lagen att riksdagen ger sitt samtycke. Avsikten är att riksdagen skall ge det samtycke som avses i 5 § på förhand via budgeten då det gäller åtgärder som universiteten vidtar

för statens räkning i fråga om staten tillhöriga aktier som universiteten förvaltar.

Då universiteten förvaltar aktier som staten äger skall de iaktta bestämmelserna i den ovan nämnda lagens 4 § 1 mom. om att aktier som staten äger inte får överlåtas till ett lägre pris än det gängse värdet, om inte något annat följer av särskilda omständigheter i anslutning till överlåtelsen, och om att riksdagens samtycke alltid skall inhämtas till ett väsentligt underskridande av det gängse priset. Statsrådet har med stöd av 6 § 1 mom. 4 punkten alltid befogenhet att fatta beslut som avser tryggandet av statens intressen samt de förvaltningsprinciper som gäller alla statsbolag gemensamt. Efterlevnaden av dessa principer åligger varje universitet vid förvaltningen av universitetsbolag.

Efter det att riksdagen har godkänt budgeten, ger undervisningsministeriet universiteten ett godkännande av allmän natur för teckning av aktier i universitetsbolagen på basis av godkända planer för affärsverksamhet. Undervisningsministeriet styr, följer upp och övervakar det sätt på vilket universiteten sköter den förvaltning av universitetsbolagsaktier som anförtrots dem.

Befogenheten att självständigt utöva statens delägar rätt förutsätter att universiteten även ordnar riskhanteringen i anslutning till verksamheten och har beredskap att bedriva företagsverksamhet.

4.3. Samhälleliga konsekvenser

Det förväntas ännu mera uttalat än tidigare att universiteten agerar i samverkan med det övriga samhället. Det är i detta sammanhang väsentligt att produktifieringen av forskningsresultat, tjänster och konstnärlig verksamhet sker så effektivt som möjligt och att det kommersiella utnyttjandet av produkter i anslutning till utveckling av utbildningen även sker internationellt.

Målet är att underlätta och snabba upp kommersialiseringsprocessen. Samtidigt främjas såväl det nationella som det regionala samarbetet mellan universiteten och olika myndigheter å ena sidan och mellan universiteten och företagsvärlden å andra sidan. När verksamheten väl är etablerad främjar den Finlands konkurrenskraft.

5. Beredningen av propositionen

Bakgrunden till propositionen är förslagen om hur universiteten skall fullgöra sina uppgifter i samverkan med det omgivande samhället och de åtgärder som detta kräver. Förslagen framläggs i den promemoria som utarbetats av undervisningsministeriets arbetsgrupp för regional utveckling av högskolorna (4.12.2001), i den promemoria som utarbetats av arbetsgruppen för utveckling av resultatstyrningen av universiteten (Arbetsgrupp II för utveckling av resultatstyrningen av universiteten, Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 2002:26) samt av handels- och industriministeriets arbetsgrupp för universitetsuppfinningar (Effektivt utnyttjande av uppfinningar som görs vid högskolorna, Handels- och industriministeriets arbetsgrupps- och kommissionsrapporter 6/2002, endast presentationsblad på svenska). Vid beredningen av regeringens proposition 10/2004 med förslag till lag om ändring av universitetslagen enades man om att inom de allmänna statsekonomiska ramar underlätta den kommersiella exploateringen av forskningsresultat och startandet av den företagsverksamhet som behövs i sammanhanget.

Propositionen har beretts vid finansministeriet i samarbete med undervisningsministeriet.

6. Ikraftträdande

Lagförslaget har samband med den ändring av universitetslagen som träder i kraft den 1 augusti 2005.

Lagen avses träda i kraft vid samma tidpunkt som ändringen av universitetslagen, dvs. den 1 augusti 2005.

Enligt förslaget tillämpas bestämmelserna om nettobudgetering första gången i budgeten för 2005 från och med den 1 augusti 2005.

7. Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2005 och avses bli behandlad i samband med den. I budgetpropositionen fö-

reslås att det i motiveringen till momentet för universitetens omkostnader (29.10.21) tas in en motivering med stöd av vilken genom undervisningsministeriets beslut närmare fastställda universitet får rätt att teckna aktier i universitetsbolag och att utöva statens delägarrätt i bolagen. Enligt den föreslagna motiveringen i statsbudgeten får högst 270 000 euro av universitetens omkostnadsanslag för 2005 användas till utgifter för bildande av och aktieteckning i universitetsbolag, och staten tillhöriga immateriella rättigheter till ett värde av högst 25 000 euro får tillföras universitetsbolagen som apportegendom. Inkomsterna av förvaltning och försäljning av aktier i universitetsbolag föreslås bli beaktade som inkomster upp till ett maximibelopp om 5 000 000 euro inom respektive universitets nettobudgetering.

8. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 84 § 1 mom. i grundlagen kan det genom lag bestämmas att budgeten får innehålla inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan inkomster och utgifter vilka står i direkt samband med varandra. En förutsättning för nettobudgetering är uttryckligen att de nettobudgeterade inkomsterna och utgifterna står i direkt samband med varandra. Vad som avses med direkt samband har dock inte angivits i lagen eller förarbetena till den. Man torde dock i detta sammanhang kunna utgå ifrån att de utgifter som universiteten har för forskningsverksamheten ger inkomster till följd av utveckling och utnyttjande av forskningsresultat. Då det gäller den föreslagna nettobudgeteringen anses inte det direkta sambandet mellan inkomster och utgifter som förutsätts i 84 § i grundlagen

upphöra till följd av att de eventuella inkomsterna inflyter av affärsverksamhet som bedrivs i form av ett aktiebolag för kommersiellt utnyttjande av forskningsresultat och därmed delvis genom aktiebolagets förmedling, medan utgifterna uppstår till följd av universitetets verksamhet. Inte heller det faktum att inkomsterna vid den tidpunkt då utgifterna uppstår är osäkra och inflyter betydligt senare än utgifterna anses utgöra ett hinder för nettobudgetering av inkomster och utgifter. Det direkta sambandet mellan inkomster och utgifter framhävs även av det faktum att ett universitet som enskild part eller åtminstone genom en betydande insats deltar i bildandet av aktiebolag för kommersiellt utnyttjande av forskningsresultat. Den direkta kopplingen mellan utgifter och inkomster stöds också av att det är fråga om fullgörandet av uppgifter som enligt universitetslagen åligger universitetet eller av ett internationellt uppdrag som ansluter sig därtill, delvis i aktiebolagsform. Att fullgöra uppgifterna i aktiebolagsform är det ändamålsenligaste förfarings sättet med hänsyn till det ekonomiska resultatet och även med hänsyn till statens riskhantering, när syftet är att omvandla innovationer som utgör resultatet av forskning och konstnärlig verksamhet till prestationer som kan marknadsföras kommersiellt.

För att det skall kunna säkerställas att lagförslaget står i samklang med förutsättningarna för nettobudgetering enligt 84 § 1 mom. i grundlagen, anser regeringen det vara önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande om propositionen begärs.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 3 a § i lagen om statsbudgeten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 13 maj 1988 om statsbudgeten (423/1988) 3 a § 1 och 2 mom., sådana de lyder, 1 mom. i lag 898/2000 och 2 mom. i lag 217/2000, som följer:

3 a §

Nettobudgetering

Av följande inkomster och utgifter kan i statsbudgeten tas in endast de inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan dem (*nettobudgetering*):

1) nya statslån, emissionsvinster och kapitalvinster av statslån samt inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar statslånens kapital samt amorteringar på statskulden, kapitalförluster och emissionsförluster i anslutning till statslån samt utgifter till följd av derivat som skyddar statslånens kapital,

2) ränteinkomster av statslån och inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar räntebetalningen på statslån samt ränteutgifter till följd av statslån och utgifter till följd av derivat som skyddar räntebetalningen på statslån,

3) inkomster av och utgifter för verksamheten vid ett ämbetsverk eller en inrättning,

4) inkomster som uppkommit genom försäljning av aktier samt försäljningsprovisioner som har samband med försäljningen och betalningsförpliktelser som staten för köparens del påtagit sig ansvaret för,

5) likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt och återbäring av sådana belopp till staten,

6) statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun och belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten,

7) inkomster av universitetens verksamhet och av förvaltning och försäljning av aktier i aktiebolag (*universitetsbolag*), som ett universitet ensamt eller med en betydande andel tillsammans med andra bildat och som i fråga om sitt verksamhetsområde och sin verksamhet direkt främjar samverkan med det övriga samhället och forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället, i enlighet med det som föreskrivs som universitetens uppgifter i 4 § i universitetslagen (645/1997), eller som behövs för internationellt kommersiellt utnyttjande av universitetets utbildnings- och forskningstjänster, samt universitetens utgifter för verksamheten och för bildande av universitetsbolag, aktieteckning och andra ägararrangemang enligt vad som bestäms särskilt i budgeten.

Vid nettobudgetering beaktas inte skatter, avgifter av skattenatur eller böter som inkomster. Vid nettobudgetering beaktas inte heller

1) överföringsutgifter eller återbäring av sådana, med undantag för likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt eller återbäring av sådana belopp eller statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun eller sådana belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten, samt

2) investeringsutgifter eller inkomster av försäljning av egendom, med undantag för försäljning av aktier eller anskaffning av lös egendom avsedd för ett ämbetsverks eller en inrättnings verksamhet eller försäljning av lös egendom eller köp och försäljning av ak-

tier i universitetsbolag som avses i 1 mom. 7 punkt. Denna lag träder i kraft den 2005.

Helsingfors den 14 september 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Finansminister *Antti Kalliomäki*

*Bilaga
Parallelltexter*

Lag

om ändring av 3 a § i lagen om statsbudgeten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 13 maj 1988 om statsbudgeten (423/1988) 3 a § 1 och 2 mom., sådana de lyder, 1 mom. i lag 898/2000 och 2 mom. i lag 217/2000, som följer:

Gällande lydelse

3 a §

Nettobudgetering

Av följande inkomster och utgifter kan i statsbudgeten tas in endast de inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan dem (*nettobudgetering*):

1) nya statslån, emissionsvinster och kapitalvinster av statslån samt inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar statslårens kapital samt amorteringar på statskuld, kapitalförluster och emissionsförluster i anslutning till statslån samt utgifter till följd av derivat som skyddar statslårens kapital,

2) ränteinkomster av statslån och inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar räntebetalningen på statslån samt ränteutgifter till följd av statslån och utgifter till följd av derivat som skyddar räntebetalningen på statslån,

3) inkomster av och utgifter för verksamheten vid ett ämbetsverk eller en inrättning,

4) inkomster som uppkommit genom försäljning av aktier samt försäljningsprovisioner som har samband med försäljningen och betalningsförpliktelser som staten för köparens del påtagit sig ansvaret för,

5) likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt och återbäring av sådana belopp till staten,

6) statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun och belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten,

Föreslagen lydelse

3 a §

Nettobudgetering

Av följande inkomster och utgifter kan i statsbudgeten tas in endast de inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan dem (*nettobudgetering*):

1) nya statslån, emissionsvinster och kapitalvinster av statslån samt inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar statslårens kapital samt amorteringar på statskuld, kapitalförluster och emissionsförluster i anslutning till statslån samt utgifter till följd av derivat som skyddar statslårens kapital,

2) ränteinkomster av statslån och inkomster som uppkommer genom derivat som skyddar räntebetalningen på statslån samt ränteutgifter till följd av statslån och utgifter till följd av derivat som skyddar räntebetalningen på statslån,

3) inkomster av och utgifter för verksamheten vid ett ämbetsverk eller en inrättning,

4) inkomster som uppkommit genom försäljning av aktier samt försäljningsprovisioner som har samband med försäljningen och betalningsförpliktelser som staten för köparens del påtagit sig ansvaret för,

5) likviditetsbelopp som enligt lag betalas till en pensionsanstalt och återbäring av sådana belopp till staten,

6) statsbidrag som enligt lag betalas till en kommun och belopp som en kommun enligt beräkningsgrunderna i statsbidragssystemet skall betala till staten,

7) *inkomster av universitetens verksamhet och av förvaltning och försäljning av aktier i aktiebolag (universitetsbolag), som ett*

